

Barbora Korčianová: Problém hikikomori v současném Japonsku

Posudek oponenta na diplomovou práci

David Labus

Současná japonská společnost se jako každá jiná potýká s řadou fenoménů, svědčících o hodnotové krizi, o nejasnosti celospolečenské vize, o krizi identity jak osobní tak národní, přičemž tyto defekty vyvstávají v prostředí, tradičně stojícím na jiných hodnotách než těch, s nimiž byl obrovský materiální pokrok v jeho dané podobě do japonské společnosti vnesen. Přibývá jedinců ztrácejících orientaci ve stále se komplikujícím okolním světě, tito lidé jsou nuceni ke společenským stereotypům a vzorcům chování a normám, se kterými se z nějakého důvodu nedokáží ztotožnit, což přináší různé formy vyloučení (se) z dosavadního společenství. Jednou z nejnovějších forem nevyhovění danému standardu a následné stažení se do domácí izolace je fenomén hikikomori, překládaný do angličtiny jako „social withdrawal“. Podle některých odhadů se týká až 3 miliónů lidí (jiné odhady jsou konzervativnější), což z něj činí společenský problém, hodný vážné pozornosti. Jedná se navíc o problém či jev velmi složitý, k jehož vzniku zpravidla vede vícero příčin, a který existuje na pomezí několika oborů – psychologie, psychiatrie, sociologie, sociální antropologie a dalších. Tento jev si diplomantka vybrala jako téma předložené diplomové práce.

Své hodnocení oponenta jsem pro přehlednost rozdělil do několika základních oddílů:

Členění práce

V Úvodu úplně chybí širší obecnější úvod k vlastnímu tématu – vysvětlení, klasifikování či usouvztažení hikikomori jako typu sociálního jevu (např. nejnovější forma společenského vyvrhování a nálepkování). Namísto toho přichází okamžité vysvětlování vlastního pojmu, avšak vymezování tématu ve stylu „Hikikomori je ... komplikovaný problém, ... svojí povahou však odhaluje mnoho o současném stavu japonské společnosti. ... Odchyłka ... vždy nejlépe vypovídá o celkové situaci“ jsou naprosté diletantismy.

Jestliže se jedná o „velice komplikovaný problém“ (s. 4), nechápu ledabylost přístupu, kdy se diplomantka vyjádří, že k tématu přistupuje „z pohledu sociální antropologie“, aniž by se obtěžovala do literatury uvést jediné teoretické dílo tohoto druhu (existuje např. R. F. Murphy, *Úvod do kulturní a sociální antropologie*, Slon, 2004). Namísto důkladnějšího rozboru existující literatury okamžitě přichází s „vlastním názorem“, pro který bez příslušného kontextu zde není podle mého názoru místa. Každý přístup musí být z principu usouvztažen s tím, co bylo již o dané problematice poznáno a zveřejněno. Čím je problém komplikovanější, tím větší práci si musí autor dát se systematickostí a přesným definováním a vymezením přístupu. Úvod práce je však spíš volným zamyšlením se diplomantky a jeho naivní závěr budí dojem, že celá práce má k syntetické a strukturované výpovědi a „zprávě o studiu“, kterou by DP měla být, a nad kterou je možno diskutovat, dost daleko, protože v ní chybí seriózní vědecká odpovědnost za vlastní názory.

I. kapitola dělá poněkud neuspořádaný dojem – vypadá dost nevyváženě, a kladu otázku, proč počty a podíl mužů a žen předchází charakteristice problému. V oddíle I.6 postrádám bližší vysvětlení, o jakou přesně souvislost mezi prostě vyjmenovanými jevy a problémem hikikomori jde, zejm. např. I.6c Freeta. Světlym místem je oddíl I.7, kde – když pomínu nejasné rozlišení mezi myšlenkou vlastní a „bludným kruhem“ Saitóa – diplomantka srozumitelně formuluje.

II. kapitola – obsahově ji považuji za světlé místo celé práce, které je celkem čtivé a místy i podnětné, ale nemohu se zbavit dojmu, že v tomto duchu – zasazení do širšího kontextu – by bývalo bylo vhodné celou práci začít, ve zhuštěnější formě, pochopitelně. Takto práci chybí přirozená gradace.

III. kapitola – není ani vnitřně dělená, nejsem si jist, že obstojí jako samostatná kapitola. Na s. 63 diplomantka předvádí styl zacházení s fakty: aniž by se obtěžovala zjistit si nějaké kvantitativní informace z průzkumů, používá paušalizující formulace typu „Hikikomori je obdobím, které má na lidský život ohromný vliv...“, čímž vytváří podivný dojem, že toto období je běžnou součástí víceméně každého lidského života. Pro závěry ji stačí najít několik málo případů z onoho blíže neobjasněného zdroje „NHK“.

V Závěru přichází diplomantka s tvrzením, že „hikikomori je v prvé řadě problémem lidí, kteří nejsou schopni socializace“. Považuji to za příliš zjednodušující tvrzení – i případy popisované samotnou diplomantkou jasně ukazují, že jakási původní normální socializace existovala, ale v průběhu např. studia nebo jiné zátěže se ukázalo, že jedinec nemá některé mechanismy, kterými by mohl čelit např. nepřátelským projevům okolí, nebo sám ztratí motivaci a smysl jeho snažení se mu vytratí. Jedná se tedy spíš o problém

resocializace, než socializace, což je podstatný rozdíl. Celkově však Závěr svou úrovní převyšuje průměr práce a je přijatelným shrnutím toho, čeho se diplomantka mohla ve své práci dopracovat.

Formální stránku

hodnotím jako tristní.

- neočíslovaný Obsah – zásadní problém
- neschopnost rozlišovat správně titul vedoucího práce a název instituce, kde práci podává – zásadní problém
- četné překlepy
- kroužky nad písmenem „u“ – zásadní problém
- míchání anglické a české transkripce (s. 9, 18)
- psaní velkých písmen (názvy jazyků)
- vyšínutí z větné vazby (s. 6 dole, věta Závěrečnou část...)

Práci s literaturou

považuji za málo uspokojivou.

- úplně postrádám např. kvalitní odborné časopisy (např. International Journal of Japanese Sociology, The Sociological Review, které se problému hikikomori věnují, nebo Šakaigaku hjóron), práce je příliš závislá na jedné autoritě (dr. Saitó), byť významné;
- postrádám též úplně kvantitativní údaje, které by autorčiny názory postavily na pevnější půdu;
- značně ledabylá citace a odkazy („případ 11“, s. 10 s odkazem NHK:178), vzhledem k frekvenci citace z tohoto zdroje by bylo přinejmenším slušné jeho charakter podrobněji přiblížit.
- Co to je zkratka KHJ (s. 13 aj.)?
- Na s. 33 odkaz na prof. Abeho, z něž diplomantka hojně vychází, bez jakéhokoli představení dotyčného, s. 38 popis „případu 2“;
- na mnoha místech se mi též zdá, že diplomantka neodděluje zřetelně své názory od svých zdrojů- za všechny příklad na s. 59 (diplomantka si něco myslí, a zároveň tento názor „nachází“ u někoho jiného)

Obsahová stránka

Práce má ojedinele charakter příručky, návodu, manuálu, jak s postiženým zacházet (s. 12 uprostřed), jinde je zřejmá přílišná závislost na jednom zdroji (dr. Saitó), práce se omezuje na pouhý výčet výsledků výzkumu tohoto zdroje, přitom jsou známé i jiné výzkumy (Ogino, Takahashi, Shiokura, Izuru aj.) Jednotlivé informace – s. 35-38 o kultuře dárků v rámci „seken“ apod. jsou bezpochyby zajímavé, ale zůstávají spíš v rovině bystrého postřehu než dobře zasazeného kamínku v mozaice souvislostí.

Rozhodně nepopírám, že práce obsahuje zajímavé postřehy, místy je i esejisticky čtivá, autorka se snaží o vlastní názory, dovede se srozumitelně vyjadřovat, avšak mám-li předložené dílo posuzovat jako diplomovou práci, dospívám k těmto závěrům:

- neschopnost pospojovat a vystavět z jednotlivých informací logicky ucelenou strukturu;
- velmi ledabylé zacházení s informacemi a pojmy;
- nevyjasněnost přístupu, založeného na pouhých vlastních úvahách (bez jakéhokoli metodologického ukotvení) a postřezích se pak zákonitě odráží v obsahu, který je v podstatě pouhým sestavením témat bez vnitřní koherence;
- zásadní nedostatky v úpravě a formální stránce práce.

Práci proto považuji za odbylý nedodělek, který nemohu hodnotit lépe než stupněm dobře.

Ve Vnoři, 18. 5. 2008

David Labus

